

Padányi József – Tomolya János

Háború és béke Ukrajnában, avagy keleten a helyzet változatlan

1. rész

„Ha békét akarsz, állj készen a harcra”

Julius Caesar

DOI 10.17047/HADTUD.2017.27.1–2.63

Ukrajna állami stabilitása és/vagy egy esetleges államkudarca, illetve Oroszországgal való háborúba sodródása egyértelmű hatással van, illetve hatással lehet hazánk biztonságára. A jelenlegi ukrajnai helyzet egy elhúzódó válság eredménye, amelyben a „sem igazi háború, sem valódi béke” keveredik. A 2016 szeptemberében megkötött legújabb tűzszüneti megállapodást senki sem tartja be. Vannak olyan vélemények, hogy Oroszország egy új katonai doktrína szerint alkalmaz erőszakot a térségben. Hogyan lehet értékelni a kelet-ukrajnai helyzetet katonai szempontból, lehet-e a katonai erő alkalmazásának új formájáról beszélni? Milyen harcászati és hadászati megoldásokat választottak a szembenálló felek? Miért sikerült könnyedén elcsatolni a Krím-félszigetet és miért nem sikerült ugyanez Kelet-Ukrajnában? 2014 óta az EBESZ Különleges Megfigyelői Küldetése működik Ukrajnában. Mit tesz jelenleg és milyen kihívásokkal néz szembe ez a misszió? A tanulmány ezekre a kérdésekre keresi a válaszokat.

Az ukrajnai válság nemcsak Európa biztonságára hatott és hat negatívan, de a világpolitikában is feszültséget gerjesztett Oroszország és a nyugati országok között. A NATO főtitkára szerint nincs új hidegháború Oroszország és a Nyugat között,¹ de az is nyilvánvaló, hogy a korábbi partnerségi kapcsolat mára kiüresedett, gyakorlatilag nem létezik.² Az orosz miniszterelnök szerint új hidegháború kezdődött és szerinte

1 Jens Stoltenberg, NATO főtitkárnak a 2016. június 2-ai berlini sajtókonferenciáján elhangzott beszéde. <http://www.origo.hu/nagyvilag/20160602-nato-fotitkar-nincs-uj-hideghaboru-a-szovetseg-es-oroszorszag-kozott.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

2 A NATO nem ismerte el a 2014. márciusi krími „népszavazás” jogszerűségét és eredményét, mint ahogy Ukrajna területi szuverenitásának változását (a Krím elszakadását és a szakadár kelet-ukrajnai területek törekvéseit) sem. A nyilvánvaló orosz beavatkozás nyomán az áprilisi külügyminiszteri találkozáson felfüggesztették a NATO és Oroszország közötti gyakorlati civil és katonai együttműködést. A NATO–Oroszország Tanács a válság kezdete óta kétszer ült össze, és fennmaradt a politikai párbeszéd fenntartásának lehetséges fórumaként nagyköveti vagy annál magasabb szinten. Ugyanakkor a gyakorlati együttműködési programokat (kábitószelvény-ellenes együttműködés, Afganisztáni Helikopter-fenntartási Alap, Közös Légtér-ellenőrzési Kezdeményezés stb.) szüneteltetik vagy más keretek között igyekeznek tovább működtetni.

ezért a Nyugatot terheli a felelősség.³ Ugyanakkor Oroszország nem tartja be a korábbi egyezményeket.

Mint ismeretes, az Oroszországi Föderáció 2016. október 3-án felmondta az USA és Oroszország között 2000-ben kötött *Plutónium Kezelési és Elhelyezési Megállapodás* végrehajtását.⁴ A nagypolitikában beállt változás kezdetét több elemző a Krím orosz bekebelezéshez és Kelet-Ukrajna elszakítási kísérletéhez köti.⁵ (Itt kell megjegyezni, hogy egyes elemzők az „Új Hidegháború”, a „Hidegháború II.” vagy „Hidegháború 2.0” kifejezéseket nemcsak a nyugati államok és Oroszország, de Kína és az USA szembenállására is alkalmazzák.⁶)

Kelet-Ukrajna tekintetében 2016. szeptember 1-jétől a már meglévő tűzszüneti megállapodásokat (értsd Minszk I és Minszk II) megerősítő egyezmény lépett életbe.⁷ Sajnos, amíg az egy évvel korábbi egyezmény mintegy kettő hónapos valódi fegyvernyugvást hozott, második egyezményt már a kezdetektől fogva mindkét fél megszegi. Az eddig több mint ötvenezer halálos áldozatot követelő háború tovább folyik, újabb áldozatokat és anyagi károkat követelve.

2016. szeptember közepén az EBESZ *Különleges Megfigyelői Küldetés Ukrajnában* missziója diplomáciai sikert könyvelhetett el, amikor három „forró pont” kiürítéséről született megállapodás. Ennek legfőbb a célja a tűzszünet megsértésében „élenjáró” helyszínekről a szembenálló fegyveres erők kivonása, így a konfliktus enyhítése. Ennek sikeres végrehajtása esetén a tűzszünet-sértések számának jelentős csökkenése várható.

Joggal merül fel a kérdés, lesz-e és ha igen, mikor lesz béke Ukrajnában? Mi a jelenlegi „se nem háború, se nem béke” állapotában folyó, időnként alacsonyabb intenzitással zajló, máskor nagyobb hőfokon égő fegyveres konfliktus hadtudományi jellemzője?

-
- 3 Dimitrij Medvegyev 2016. február 13-án az 52. Münchener Nemzetközi Biztonságpolitikai Konferencián (MSC) elhangzott előadása.
http://www.portfolio.hu/users/elofizetes_info.php?t=cikk&i=227127 Letöltve: 2016. november 14-én.
 - 4 A Plutónium Kezelési és Elhelyezési Megállapodás (Plutonium Management and Disposition Agreement – PMDA) célja az volt, hogy mindkét nukleáris nagyhatalom 34–34 tonna, nukleáris fegyverekhez felhasználható plutóniumot alakítson át atomerőművekben használatos fűtőanyagká. Ez a plutónium-mennyiség mintegy 17 000 atomfegyverhez elegendő anyagot jelent. Ref.: 2000 Plutonium Management and Disposition Agreement, Fact Sheet, Office of the Spokesman Washington, DC April 13, 2010. <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2010/04/140097.htm> Letöltve: 2016. november 14-én.
 - 5 Jonathan Marcus: Russia and the West: Where did it all go wrong? BBC, 2016. október 17-én. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37658286> Letöltve: 2016. november 14-én.
 - 6 Dmitri Trenin (4 March 2014). "Welcome to Cold War II". Foreign Policy. Graham Holdings. <http://foreignpolicy.com/2014/03/04/welcome-to-cold-war-ii/> Letöltve: 2016. november 14-én, illetve Powell, Bill. "A New Cold War, Yes. But It's With China, Not Russia". Newsweek.com. Newsweek. <http://europa.newsweek.com/us-china-cold-war-327551?rm=eu> Letöltve: 2016. november 14-én.
 - 7 A minszki jegyzőkönyv (Minszk I) a 2014. szeptember 5-én tető alá hozott tűzszüneti megállapodás Ukrajna, Oroszország illetve a szakadár oroszbarát, nemzetközileg el nem ismert *de facto* államok, a Donyecki Népköztársaság és a Luhanszki Népköztársaság között, amely kísérlet volt a kelet-ukrajnai háború eszkalálódásának megakadályozására. Az egyezményt Minszkben, Fehéroroszország fővárosában írták alá a háborús felek az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) égisze alatt. A megállapodás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a harcok 2015 januárjában kújuáltak. A 2015-ös minszki jegyzőkönyv (Minszk II) egy 2015. február 11-én megkötött tűzszüneti megállapodás Ukrajna, Oroszország illetve a szakadár oroszbarát *de facto* államok között.

A béke létrejött a felek – elsősorban az orosz fél – politikai szándékától függ. Ugyanakkor a hadtudomány szempontjából is érdekes megvizsgálni a kelet-ukrajnai harci cselekményeket, hiszen minden fegyveres konfliktus elemzése adhat olyan eredményeket, amelyek vagy igazolják az eddigi – hadviseléssel kapcsolatos – téziseket vagy rámutatnak újszerű fejleményekre, jelenségekre.

A Krím annektálása katonai megvalósításának módját több szakértő *hibrid háború*ként nevesítette. Mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy amíg a Krím-félsziget nemzetközi jogot sértő elcsatolása viszonylag gyorsan végbement, a kelet-ukrajnai régió elcsatolását már nem sikerült véghezvinni.

A katonai szakértőket is meglepte, hogy egy – a külvilág számára erősnek tartott – ukrán hadsereg képtelen volt a viszonylag kis fegyveres erővel fellépő oroszbarát lázadókat leverni és a szakadár államok jogellenes kikiáltását megakadályozni.

A különböző, a 2014-es ukrán katonai adatokat közlő források (Military Balance 2014, CIA World Factbook) az ukrán szárazföldi fegyveres erők létszámát mintegy 130 000 főben határozták meg. Ez az erő elegendő nagyságúnak látszott a fegyveres lázadók leverésére, azonban ez mégsem történt meg. Milyen okok állnak az ukrán katonai fiaskó hátterében? A tanulmány erre és a korábban megfogalmazott kérdésekre is keresi a válaszokat.

Út a jelenlegi helyzetig

A jelenlegi helyzet megértéséhez elengedhetetlen az elmúlt időszak eseményeinek vázlatos áttekintése. Ismeretes, hogy 2013 novemberében tiltakozások és tüntetések kezdődtek Ukrajnában. Az elégedetlenségi hullámot az indította el, hogy a korrupciós vádolt és egyértelműen Putyin-barát Viktor Janukovics ukrán elnök nem írta alá az EU társulási egyezményt november 21-én.⁸ Az ellenzék az ún. Euromajdan mozgalomban kovácsolódott össze, alkotott egyfajta egységfrontot, azzal a követeléssel, hogy a kormány fűzze szorosabbra a viszonyát az Európai Unióval, Janukovics pedig távozzon. A mozgalom sikeres volt, 2014. február 21-én Viktor Janukovics elhagyta Kijvet és Oroszországba menekült. Ezt követően az ukrán parlament le is váltotta a posztjáról, majd kinevezte az ideiglenes elnököt, Olekszandr Turcsinovot, akit Nyugaton a demokrácia feltétlen hívének tekintettek. Az új kormányt elismerte az Egyesült Államok és az Európai Unió is, Oroszország azonban illegitimnek és propagandájában fasiszta rezsimnek minősítette.⁹

Ukrajna keleti részében tüntetések indultak az oroszbarát elnök menesztése miatt. A vezetés leváltása, a megoldatlan gazdasági problémák, a szovjetrendszer iránti nosztalgia mellett a meggondolatlan, erősen nacionalista felfogással megalkotott

8 A szerzők megjegyzése: Viktor Janukovics ukrán politikus, a Régiók Pártja vezetője politikai karrierjét az ún. „donyecki klán” maffiacsoport pénzügyi támogatásának köszönhette. Elnökké választását nagymértékben segítette a keleti és déli tartományokban az orosz anyanyelvű lakosság körében szerzett népszerűsége.

9 Joshua Keating: Russia says the Ukrainian protesters are fascist and Nazis. 2014. február 20-án. http://www.slate.com/blogs/the_world_/2014/02/20/russia_says_the_ukrainian_protesters_are_fascists_and_nazis_are_they.html Letöltve: 2016. november 14-én.

1. ábra.
 Oroszbarát tüntetések Délkelet-Ukrajnában¹⁰

nyelvi törvény ellen is tüntettek, szerették volna, hogy az orosz is hivatalos nyelv legyen. Az oroszországi támogatással szervezett és végrehajtott tüntetések erőszakossá váltak. A megmozdulások az ország délkeleti térségeire terjedtek ki (l. 1. ábra).

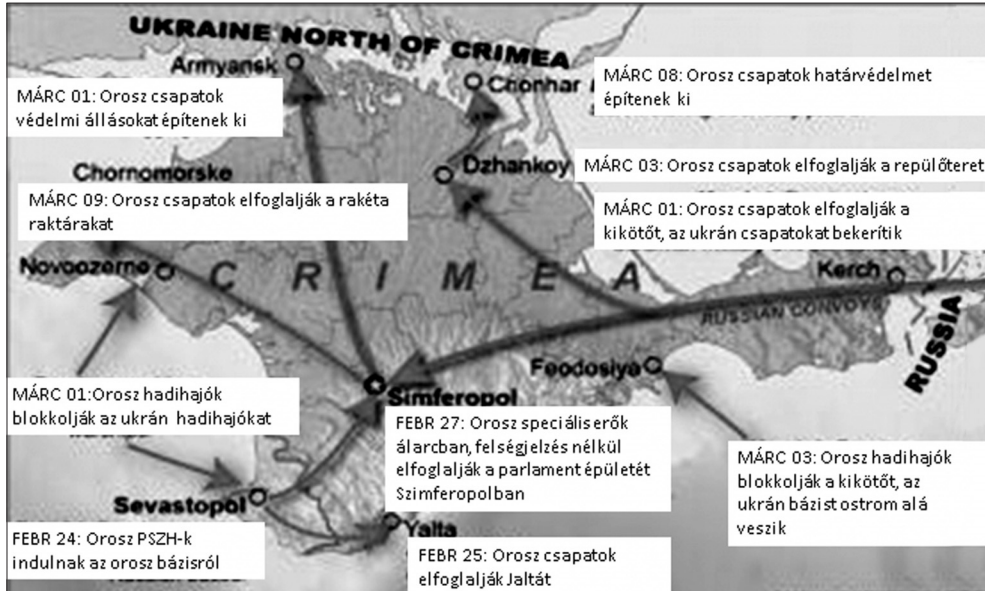
2014. február 26-ától orosz anyanyelvű, a Putyin-rendszert idealizáló szakadár fegyveresek és egyenruha nélküli, beszivárgó orosz speciális erők fokozatosan átvették az ellenőrzést a Krím-félsziget fölött.

Március 1-jén az ún. Új Oroszország (Novaja Rosszija – Novorosszija; l. 1. melléklet) ideáljától¹¹ – amelyet hatalmas médiakampánnyal sikerült az orosz anyanyelvű lakosság tudatába beültetni – megrészegült szakadárok az Odesszai területen is tüntetéseket kezdeményeztek. Másnap oroszbarát erők megpróbálták a Krímben

10 Olena Makarenko and Alya Shandra: Ukraine publishes video proving Kremlin directed separatism in eastern Ukraine and Crimea, adatai alapján készítettek a szerzők.

<http://euromaidanpress.com/-2016/08/23/ukraine-publishes-video-proving-kremlin-directed-separatism-in-ukraine/> Letöltve: 2016. november 14-én.

11 Novaja Rosszija a II. (Nagy) Katalin cárnő uralkodása alatt az 1768–1774 közötti vívott orosz–török háború eredményeképpen orosz fennhatóság alá került területeket jelenti. Az orosz–török háború során megszerzett területeket az 1. számú melléklet mutatja be. Ismeretes, hogy Krím-félszigeten egy török vazallus állam működött Krími Kánság néven. Maga Ukrajna határvidéknek számított, innen van a neve is, a „kraj” véget jelent. (l. Hélène Carrère D'Encausse: II. Katalin. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006, ISBN 963-07-8109-3, 46. oldal)

2. ábra.
A Krím elfoglalása¹²

elfoglalni az ukrán laktanyákat és parancsnoki posztokat. Ekkor becslések szerint már 15 ezer orosz katona tartózkodott a Krím-ben. Ukrajna mozgósította a haderejét, és az Ukrajna biztonságáért garanciát vállaló nagyhatalmakhoz fordult, hogy szavatolják az ország területi épségét.

Március 16-án, három héttel Janukovics leváltása után népszavazást tartottak a Krím-ben, amelyen megszavazták az elszakadást Ukrajnától. (A Krím elfoglalásának folyamatát a 2. ábra mutatja be.) A népszavazást a demokrácia és a nemzetközi jog intézményét tiszteletben tartó nyugati államok nem ismerték el és a mai napig sem tekintik érvényesnek. Másnap a krími parlament kikiáltotta a félsziget függetlenségét, és kérte csatlakozását Oroszországhoz. Harmadnapon Oroszország és a Krím aláírta az egyezséget, és 2014. március 18-án a Krím *de facto* Oroszország része lett.

Március 27-én az ENSZ-közgyűlés kiadta a 68/262-es állásfoglalását, amely kimondja, hogy a krími népszavazás érvénytelen, és Krím Oroszországhoz csatolása jogszabályellenes.

A március hónapot a szakadók tényrerése jellemezte, amelyet csak az önként szerveződött területiális zászlóaljok elkeseredett harca tudott lassítani. Az Ukrajna szét-esésével fenyegető helyzetre¹³ válaszul az ukrán kormány katonai erő alkalmazását

12 David Miller: Russia's Crimea Conquest. Northern Virginia Community College, 2014. március 14. A <http://alfa-img.com/show/russian-troops-in-crimea-maps.html> alapján készítették a szerzők.

13 2014. április 7-én kikiáltották a Donyeck-i Népköztársaságot valamint a Harkovi Népköztársaságot, 2014. április 12-én a Luhanszki Népköztársaságot, április 16-án az Odesszai Népköztársaságot. A harkovi

határozta el. Ebben az időszakban az ukrán vezetés a saját erejét túl-, a szakadárokat alábecsülte, nem számolt a folyamatosan érkező orosz segítséggel.¹⁴ Április 15-étől az ukrán hadsereg néhány esetben sikeresen verte vissza a lázadók támadásait, sőt később sikerült Kramatorszket és Szlovjanszket is visszafoglalni.

Áprilistól egyszerre volt jelen a politikai megoldás keresése (tárgyalások Genfben), a szakadár expanzió és az ukrán katonai erőfeszítések a terjeszkedés megállítására, valamint az orosz katonai nyomásgyakorlás (csapatok felvonultatása a határon).¹⁵

Az Oroszországi Föderáció szempontjai

2014. március 28-án Barack Obama, amerikai elnök telefonon beszélt Vlagyimir Putyin orosz elnökkel az ukrainai válságról.¹⁶ Ekkor Putyin azt mondta, „... amennyiben továbbterjed az erőszak Ukrajna keleti régióira és a Krímre, akkor Oroszország fenntartja magának a jogot saját érdekei és az ott élő orosz ajkú lakosság megvédelmezésére.”

Oroszország javaslata az volt, hogy Ukrajna alakuljon át föderatív országgá. Orosz vélemény szerint ez az ország politikai kettéosztottságán és a kisebbségi politika miatti súrlódásokon is enyhíteni tudott volna. Ukrajna azonban hallani sem akart erről a tervről, mert az ország működésképtelenné és kiszolgáltatottá válását látták benne.

Ahogy az események követték egymást, a konfliktus Oroszország és Ukrajna között egyre mélyebb lett. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának vitáján Vitalij Csurkin orosz nagykövet kijelentette, hogy a kijevi kormánynak szakítania kell a radikálisokkal, és figyelmeztetett, hogy a radikálisok akciói „... súlyos fejleményekhez vezethetnek, az Oroszországi Föderáció ezt próbálja megakadályozni.” Oroszország a krími oroszbarát hatóságok kérésére avatkozott be a válságba.

Júniusban a felek fegyverszünetet kötöttek, de az ukránok ezt megszegték, és igyekeztek újabb területeket ellenőrzésük alá vonni, továbbá nem tartották be a genfi megállapodást sem az illegális alakulatok lefegyverzéséről.

szakadár államot a rendfenntartók felszámolták, az odesszai pedig támogatottság hiányában megszűnt, a rendfenntartó erők a szakadárok mintegy 300 fős csoportját letartóztatták.

Olga Rudenkó: Kharkiv settles down, while pro-Russian separatists still hold buildings in Luhansk, Donetsk, Kiev Post 2014. április 8-án. <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/kharkiv-settles-down-while-pro-russian-separatists-still-hold-buildings-in-luhansk-donetsk-342517.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

14 Jellemző módon az ukrán belügyminiszter ekkor még azon a véleményen volt, hogy katonai erővel a szeparatista probléma 48 óra alatt megoldható. I. Laura Smith-Spark; Kellie Morgan: "Ukraine unrest will be resolved by force or talks in 48 hours, minister says" <http://edition.cnn.com/2014/04/09/world/europe/ukraine-crisis/index.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

15 Az ukrán–orosz határtól 50 kilométerre mintegy 80 000 katona, 300 harcokcsi, 700 páncélozott harcjármű, 400 tüzérségi eszköz, 140 harci repülő, 20 hadihajó található. Julian E. Barnes and Gordon Lubold: Russia Builds Up Army Near Ukraine Border, The Wall Street Journal, 2016. augusztus 19. <http://www.wsj.com/articles/russia-builds-up-army-near-ukraine-border-1471537008> Letöltve: 2016. november 14-én.

16 The White House, Office of the Press Secretary, Readout of the President's Call with President Putin, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/03/28/readout-president-s-call-president-putin> Letöltve: 2016. november 14-én.

Az ukrán konfliktus, főként a Krím kapcsán követett politikája sokat javított Vlagyimir Putyin megtépződött népszerűségén és úgy tűnik, hogy ez a politikai haszon felülírja a rövid- és középtávú gazdasági veszteségeket.

2014. június 6-án Oroszország kizárása miatt immár újra G7-ek néven tartották meg gyűlésüket a G8-ak. Vlagyimir Putyin elnököt arra szólították fel, működjön együtt a nemrégiben megválasztott ukrán államfővel, Petro Porosenkóval. A követelések között szerepelt, hogy Oroszország vonja vissza az ukrán határnál összevont csapatait.

Az Európai Unió, az Egyesült Államok és Kanada a Krím elcsatolását követően fokozatosan sújtja szankciókkal Oroszországot. Több személy ellen rendeltek el vagyon-befagyasztást és beutazási tilalmat, és néhány vállalat is felkerült az uniós feketelistára. 2015-ben az orosz GDP 4%-al csökkent.¹⁷ Azonban ennek oka főleg az olajárcsökkenés volt és nem a gazdasági szankciók.

A szankciók egy modern gazdaságot képesek sakkban tartani. Az orosz gazdaság aránylag vékony high-tech szeletét ezek a szankciók tényleg érzékenyen érintették: a pánik ebben a szektorban már önmagában is hatalmas károkat okoz. Azonban az orosz gazdaság magját a kézi vezérlésű kőolaj- és a földgáz-üzlet képezi, amelyre a technológia importjának elmaradása csak hosszabb távon van hatással.

Néhány uniós tagállam számára az orosz piacok elvesztése jelentős kiesést okozott, például a mezőgazdasági termékeket exportáló Lengyelország és a balti államok számára. Azonban éppen ezek azok az országok, amelyek politikai okok miatt fenn kívánják tartani a szankciókat. Az amúgy is gyakran túltermelési problémával küzdő EU számára ez nyilvánvaló kihívást jelent.¹⁸

A Krím elcsatolásának geopolitikai hozama

A Krím elcsatolása mind gazdasági, mind geopolitikai, geostratégiai szempontból egyértelmű előnyöket hozott Oroszország számára. Sőt, belpolitikailag is népszerűbbé tette a putyini politikát.¹⁹ A Krím-félsziget környékén már feltárt és még feltételezhetően létező gázmezők vannak (l. 3. ábra). A kitermelhető földgáz becsült nagysága 40 000–80 000 milliárd köbméter.²⁰ A Krím elcsatolása egyértelműen azt vetíti előre, hogy ezek véglegesen Oroszország kezébe kerülnek, a már feltárt és működő gázmezők vezetőkei a Krím-félszigetre vannak kiépítve.

17 Andrew Rettman: Sanctions have little impact on Russia in 2016, US says. EU observer, 2016. január 13. <https://euobserver.com/foreign/131812> Letöltve: 2016. november 14-én.

18 European Parliament: Briefing, 2015 október, Members' Research Service 7. oldal. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf) Letöltve: 2016. november 14-én.

19 Michael Birnbaum: How to understand Putin's jaw-droopingly high approval ratings, The Washington Post, 2016. március 6. https://www.washingtonpost.com/world/europe/-how-to-understand-putins-jaw-droopingly-high-approval-ratings/2016/03/05/17f5d8f2-d5ba-11e5-a65b-587e721fb231_story.html Letöltve: 2016. november 14-én.

20 Michael Kahn and Nina Chestney: Black Sea gas bonanza remains elusive, Reuters, Business News, Analysis, 2013. október 24. <http://www.reuters.com/article/us-blacksea-gas-analysis-idUSBRE99N0PK-20131024> Letöltve: 2016. november 14-én.

3. ábra.

A Krím-félsziget környezetében található feltárt és valószínűsíthető földgázmezők²¹

Mindez nemcsak a kitermelt földgáz miatt érdekes, hanem abból a szempontból is, hogy ez a gáz nem kerül ukrán kézbe, azaz Ukrajna orosz gáztól való függősége továbbra is fenntartható. Az Azovi-tenger ukrán hasznosítása szinte kizárttá vált, hiszen a Kercsi-szoros mindkét oldalát Oroszország ellenőrzi. Az ukrán tengeri határok jelentősen változtak, a fekete-tengeri hajózás, halászat és tengerfenék kincseinek kiaknázási lehetőségei erősen beszűkültek.²²

A Krím annektálásával Oroszország a grúz, a román és a bolgár gázkitermelési lehetőségeket is mind fizikailag, mind a befektetők elriasztásával korlátozta. Az említett kitermelési lehetőségek a nagy orosz olajcégeknek, mint a Gazprom vagy a Lukoil is nagyobb gazdasági súlyt adnak, ami fontos a világpiacon versenyben. Nem elhanyagolható tény az sem, hogy a Déli-áramlat megépítése így olcsóbb lehet, hiszen kisebb szakaszon kell a tenger alatt kikerülni Ukrajnát.

21 John Hudson: US Today publishes map of Ukraine without Crimea, Foreign Policy 215. február 10-i cikke alapján készítették a szerzők <http://foreignpolicy.com/2015/02/10/usa-today-publishes-map-of-ukraine-without-crimea/> Letöltve: 2016. november 14-én.

22 William J Broad: In taking Crimea Putin gains a sea of fuel reserves. The New York Times, 2014. május 14. http://www.nytimes.com/2014/05/18/world/europe/in-taking-crimea-putin-gains-a-sea-of-fuel-reserves.html?_r=0 Letöltve: 2016. november 14-én.

A jelenlegi helyzet katonai szempontból

Az ukrán fegyveres erők

Adatok

A 1991-ben elnyert függetlenség után az ukrán fegyveres erőket három haderőnemben szervezték újjá: szárazföldi erők, légierő és haditengerészet. 1991-ben az ország területén Európa egyik legnagyobb fegyveres ereje jött létre. Az Ukrajna területén maradt haderő 780 ezer fős volt, 9293 harckocsival, körülbelül 11 000 páncélozott szállító- és gyalogsági harcjárművel, 18 240 darab tüzérségi eszközzel.

A légierő tekintetében körülbelül 2000 darab repülőgép és 800 darab helikopter maradt Ukrajnában. Látható, hogy az ukrán haderő szervezetében és fegyverzetében a szovjet hadsereg igényeinek felelt meg, atomfegyverrel és stratégiai hordozóeszközökkel is rendelkezett.²³

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 1991. szeptember 24-ei határozata rendelkezett arról, hogy az egykori Ukrajna területén található fegyveres alakulatai fölött átveszik a fennhatóságot, és egyúttal létrehozták Ukrajna Védelmi Minisztériumát.

Haderőreformok

Ukrajna saját számításai szerint mintegy 2,5 millió tonna hagyományos lőszer, több mint 7 millió gépkarabélyt, és mintegy egymillió géppuskát „örökölt”, a Szovjet Hadseregtől, amelyeket több mint 180 katonai bázison, bunkerekben, esetenként sóbányában vagy a szabadban tároltak.²⁴ Nagyobb részben illegális fegyverkereskedők útján – a magas korrupció kihasználásával – a fegyverek egy jelentős része közel-keleti, ázsiai terroristák, afrikai milíciák kezébe került. Az ukrán állam is kijátszotta az ENSZ fegyverembargóit, például 1999-ben 3000 AK-47-est adtak el Burkina Fasso-n keresztül Libériának, ahonnan a fegyverek a Sierra Leone-i „Forradalmi Egyesített Front” kezébe kerültek.²⁵

Az első jelentős haderőreformot 1996 decemberében hirdették meg, ennek oka – a pénzügyi nehézségeken felül – annak felismerése volt, hogy a szárazföldi erők

23 A Szovjetunió felbomlása után a Hadászati Rakétacsapatok kettő hadosztálya maradt ukrán területen, a 19. Rakéta Hadosztály (állományában 90 darab UR-100N [NATO kód szerint: SS-19] 6 robbanótöltettel rendelkező, 10 000 kilométer hatótávolságú interkontinentális ballisztikus rakéta), és a 46. Rakéta Hadosztály (állományában 40 darab SS-19, és 40 darab RT-23 [NATO kód SS-23] 10 robbanótöltettel rendelkező, 11 000 kilométer hatótávolságú interkontinentális ballisztikus rakéta). Ezen rakéták fizikailag ukrán, hadműveleti szempontból azonban orosz ellenőrzés alatt álltak a rakéták élesítéséhez szükséges kódok miatt. Ukrajna később lemondott nukleáris fegyvereiről és 1996. június 1. óta az ország területén nincs atomfegyver. Az 1240 darab nukleáris robbanótöltetet a gázadósság egy részének elengedése fejében Ukrajna átadta Oroszországnak. A 43 darab stratégiai bombázó egy részét (Tu-160) ugyancsak Oroszországnak adta el Ukrajna, nagyobb részüket (Tu-160 és Tu-95) pedig megsemmisítette. Ukrajna 1994-ben csatlakozott az atomsorompó-egyezményhez is.

24 C.J. Chivers: Ill-Secured Soviet Arms Depots Tempting Rebels and Terrorists. New York Times, 2005. július 16. <http://www.nytimes.com/2005/07/16/world/europe/illsecured-soviet-arms-depots-tempting-rebels-and-terrorists.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

25 Dave Gilson: Ukraine: Cashing in on Illegal Arms, Frontline World, 2002. május. <http://www.pbs.org/frontlineworld/stories/sierraleone/context.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

191 harckocsi- illetve gépesített gyalogos zászlóalja (a teljes haderő mintegy 2/3-a) nem volt hadrafogható állapotban. Csökkenteni akarták a fegyveres erők létszámát, hogy a recesszióban lévő ukrán gazdaságra nehezedő finánciális nyomást enyhítsék. A haderő létszámát 295 000 főre csökkentették, amelyben a polgári alkalmazottak létszáma mintegy 60 000 fő volt.²⁶ A tisztikar leépítése azonban nem jelentett akkora költségmegtakarítást, mint amennyi pénzre a modernizációhoz szükség lett volna. Ezért úgy döntöttek, hogy egy agresszív hadipari termék-eladási politikával jutnak bevételekhez. Ennek lényege az volt, hogy ugyanazon fegyvereket vagy szolgáltatásokat kínálták, mint az oroszok, csak olcsóbban.

Annak érdekében, hogy az ország GDP-jének 20%-t jelentő, de a munkaerő 40%-t foglalkoztató hadiipart életben tartsák és az esetleges újabb fegyverüzleteket nyélbe üssék, néhány modernizációs programot is beindítottak.²⁷ Ezeknek a fejlesztési programoknak köszönhetően született meg a T-84, a BMP-1U és a BTR-3. Ez utóbbiból sikerült később Csádnak, Nigériának, Mianmarnak és Thaiföldnek jelentősebb mennyiséget eladni. Erre az időszakra esett az is, hogy sikerült 320 darab T-80 harckocsit eladni Pakisztánnak, valamint még a szovjet időkből származó, de be nem fejezett, Varjag repülőgép-hordozót eladni Kínának.²⁸

2004-ben a Stratégiai Védelmi Felülvizsgálat eredményeképpen az ukrán vezetés a gazdaság teljesítőképességével összehangolt, több fázisra tervezett haderőreform végrehajtását határozta el. A reform céljainak gazdasági-pénzügyi biztosítása érdekében kidolgozták a nemzeti védelmi tervező rendszert, a nemzeti katonai doktrínát, felvázolták a 2015-re elérendő célokat. Lényeges eleme volt a reform-elképzelésnek, hogy a tisztek/tiszthelyettesek arányát a tiszthelyettesek felé tolják el. Ezzel párhuzamosan a sorozott állományt fokozatosan szerződéses állománnyal kívánták felváltani. A régi képzési rendszert teljesen átalakították, központi kiképző bázisokat hoztak létre. Ugyanakkor a létszámcsökkentést nem kísérte modernizáció. Ráadásul az ország 2008-ban nehéz pénzügyi helyzetbe került, így gyakorlatilag valamennyi fejlesztési programot törölték.

2010-ben az oroszbarát Viktor Janukovics került hatalomra, aki elnökként a védelmi tárca és a hírszerzés kulcsfontosságú beosztásaiba orosz anyanyelvű állampolgárokat nevezett ki. Elnöksége alatt a további létszámcsökkentés, a gyakorlatok pénzhiány miatti törlése, a fenntartási költségek vészesen alacsony volta és a havi fizetések elmaradása volt a jellemző.

Az alkatrészhiány miatt nagy mennyiségben selejtezték ki az eszközöket, a javításokat, az eszközök fenntartását „kannibalizációs” módon hajtották végre. Mindehhez

26 John Jaworsky: Ukraine's Armed Forces and Military Policy. Harvard Ukrainian Studies Vol. 20, Special Issue, UKRAINE IN THE WORLD: Studies in the International Relations and Security Structure of a Newly Independent State (1996), Cambridge, Massachusetts, USA ISSN 0363-5570, 223–247. oldalak.

27 Steven J Zaloga: Armed Forces in Ukraine. Jane's Intelligence Review, March 1992, 135.o. [http://www.research.omicsgroup.org/index.php/Air_Army_\(Soviet_Union\)](http://www.research.omicsgroup.org/index.php/Air_Army_(Soviet_Union)) Letöltve: 2016. november 14-én.

28 Minnie Chan: Liaoning Aircraft Carrier. South China Morning Post 2015 január 19. <http://www.scmp.com/news/china/article/1681755/how-xu-zengping-became-middleman-chinas-deal-buy-liaoning> Letöltve: 2016. november 14-én.

hozzájárult a hadiipari komplexum szakmai szempontokat teljesen mellőző vezetése, ami a hadiipar teljes lecsúszásához vezetett. Az ukrán katonai elemzők a 2011–2014-es időszakot csak „Janukovics-katasztrófaként” aposztrófálták. Az időszak végére az ukrán haderő szinte teljes egészében hasznavehetetlen romhalmazzá vált.²⁹

A 2014-ben kirobbant háború óta a fegyveres erők jóval nagyobb figyelmet kapnak, a hadkötelezettséget visszaállították, jelenleg hivatalosan a GDP mintegy 5%-át, azaz 4,4 milliárd USD-t költenek védelmi célokra.³⁰ A jelenlegi hivatalos létszám 250 000 fő, ebből 60 000 fő vesz részt a szakadárak elleni harcokban, amelyeket ukrán részről *Antiterrorista Műveletnek* neveznek (Antiterroriszticseckaja Operacija – ATO). Vélhető, hogy ez a hivatalos létszámadat túlzó.

A hadsereg főleg sorkötelesekből áll, de a bevonulatasi kvótát többszöri nekifutásra sem sikerült teljesíteni, amely tény megkérdőjelezi a közölt hivatalos adatok szavahihetőségét.³¹ Másrészt, személyes tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy – a hivatalos állításokkal ellentétben – sorozott állomány is részt vesz a szeparatisták elleni harcokban. (Személyes tapasztalat: egy kárpátaljai, magyar nemzetiségű sorozott katona 8 hónapot töltött egyfolytában a frontvonalban, ami arra utal, hogy a frontvonalbeli alakulatok váltását sem tudták megoldani.) Ugyanakkor azt is észre kell venni, hogy a 2014-ben a teljes összeomlás szélén álló ukrán haderő mind felszereltségében, mind létszámában sokat javult. Mára már legalább ukrán egyenruhában, a vezérkar alárendeltségében lévő alakulatok találhatók a frontvonalon.³²

2014-ben a kelet-ukrajnai rendőrség, a katonai erők (például a haditengerészet) erői jórészt oroszbarát tisztekből, tiszthelyettesekből álltak. Ezek az erők az Euro-majdan mozgalmat nem támogatták, az ellen brutális eszközökkel léptek fel, több helyen lőfegyvereket használtak a tüntetők ellen.³³ A helyi és a beszivárgó orosz milicisták ellen nem léptek fel, vagy támogatták őket.³⁴

29 Global Security: Ukrainian Military Doctrine.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine-/doctrine.htm> Letöltve: 2016. november 14-én.

30 IHS Jane's Country Risk Daily Report: Ukrainian military budget to reduce likelihood of separatist attacks in Donetsk and Luhansk, improve infrastructure security. 2015. december 03.

<http://www.janes.com/article/56428/ukrainian-military-budget-to-reduce-likelihood-of-separatist-attacks-in-donetsk-and-luhansk-improve-infrastructure-security> Letöltve: 2016. november 14-én.

31 Oleksandr Turchynov: Ukraine to see three waves of mobilization in 2015. Kyiv Post, 2014. december 22. <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/turchynov-ukraine-to-see-three-waves-of-mobilization-in-2015-375869.html> Letöltve: 2016. november 14-én.

32 A szerzők személyes tapasztalatai alapján a háború első időszakában az ukrán hadsereg nem rendelkezett elegendő egyenruhával. A segélyként kapott német, brit és osztrák egyenruhákat viselték, illetve a hiányt a saját pénzen vásárolt katonai ruházati cikkekkel vagy civil ruhával oldották meg. Ezt támasztja alá a Russia Today 2014. május 13-i híre „Kiev troops wear German uniform, sleep American tents”. Letöltve a <https://www.rt.com/news/158688-ukraine-budget-military-gear/> honlapról 2016. november 14-én, valamint a <http://camopedia.org/index.php?title=Ukraine> honlapon közzétett cikk is (Letöltve: 2016. november 14-én.)

33 Brian Whitmore: „Putin's Growing Threat Next Door”. The Atlantic. 2013. December 06. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/12/ukraines-threat-to-putin/282103/> Letöltve: 2016. november 14-én.

34 BBC: Ukraine: Pro-Russians storm offices in Donetsk, Luhansk, Kharkiv 2014. Április 07. <http://www.bbc.com/news/world-europe-26910210> Letöltve: 2016. november 14-én.

A területvédelmi önkéntes zászlóaljok ugyan elszántan harcoltak a szeparatisták ellen, de számos köztörvényes és háborús bűnt követtek el. A szervezetlenségüket és kiképzettségbeli hiányaikat a harctéren megszerzett tapasztalatokkal pótolták. Néhány esetben bizonyítottan a helyi oligarchák pénzelték és fegyverezték fel őket, nem utolsósorban gazdasági érdekeik védelmében (l. az „Ajdar” vagy az „Azov” zászlóaljakat).³⁵ Ezeket a zászlóaljakat mára már kivonták a frontvonalból, részben feloszlatták vagy reguláris erőkbe olvasztották, számos tagjukat elítélték, illetve bírósági eljárás van ellenük folyamatban.³⁶

A harcászati eszközök felújítása folyamatos, ennek eredményeképpen egyre több hadrafogható harckocsi (főleg T-64) és harcjármű (BMP-2) áll az ukrán haderő rendelkezésére. Kisebb számban megjelentek – az amerikai HUMVEE-k mellett – a brit SAXON (55 darab) és a kanadai segítséggel készülő KRAZ SPARTAN valamint KRAZ SHREK járművek is. Érdekes módon Fehéroroszország jelentős szerepet játszott a haditechnikai eszközök felújításában.³⁷

A legnagyobb létszámú értelemszerűen a szárazföldi haderő, mintegy 150 000 fős létszámmal. A technikai eszközök zöme a volt szovjet hadseregtől örökölt technika. Pontos adatok nem állnak rendelkezésre, de az elérhető források szerint a harckocsik száma 3153 darab, ennek több mint 50%-a használhatatlan, részben az orosz alkatrészek hiánya miatt.

A rendelkezésre álló információk alapján 3040 darab gyalogsági harcjárművel rendelkeznek (hadrafoghatóság nem ismert).

A mintegy 3700 darab tüzérségi eszköz hadrafoghatóságát a különböző források különböző módon ítélik meg, 2014-ben az eszközök nagy része raktározott volt. A háború kitörése után nagy erővel kezdték meg a javításukat, a múzeumi példányokat is igyekeznek használhatóvá tenni. Jelenleg a hadrafoghatóságuk kb. 50%-os. Emellett a rendelkezésre álló adatok alapján 1682 darab páncélozott szállító járművel (BTR-60, BTR-70, BTR-80, BTR-D, MTL-B) rendelkeznek.³⁸

Improvizált harcászati eszközök

A nagyszámban harcképtelenné vált, megsemmisült vagy a szeparatisták kezére került haditechnikai eszközök, elsősorban harcjárművek pótlására, az ukrán erők a hadszíntéren fellelhető (számos esetben jogtalanul elkobzott) polgári járműveket alakították át saját céljaikra (l. 4. ábra).

Az ukrán fegyveres erők képességihiányainak pótlása érdekében – államközi megállapodás alapján – Grúzia közvetlen kiképzési és tanácsadási tevékenységeket

35 Igor Peyic: Kiev's volunteer battalions in the Donbass Conflict, South Front, 2016. május 10. <https://southfront.org/kiivs-volunteer-battalions-in-the-donbass-conflict/> Letöltve: 2016. november 14-én.

36 Interfax 2014. augusztus 19: Over 1,000 criminal inquiries into Ukrainian draft evasion, <http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=529597> Letöltve: 2016. november 14-én.

37 Andrey Soyustov: Ukraine's armed forces 2016, South Front 2016. január 13. <https://southfront.org/ukraines-armed-forces-2016/> Letöltve: 2016. november 14-én.

38 <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/groundforces-equipment.htm> Letöltve: 2016. november 14-én.

4. ábra.
*Improvizált ukrán katonai eszközök*³⁹

végez. 2008-ban Ukrajna fegyverszállítással segítette Grúziát az Oroszország elleni háborúban, viszonzásképpen grúz kiképzők segítik az ukrán speciális egységek felkészítését. Ugyanakkor 2014 óta az ukrainai grúz diaszpórából és a Grúziából érkező önkéntes zászlóalj, az ún. „Grúz Légión” a harcokban is részt vesz.

A háború előtt az International Institute for Strategic Studies és más források becslése szerint az ukrán légierő mintegy 800 repülőgéppel és kb. 43 000 fővel rendelkezett.⁴⁰ Az ukrán haditengerészet a Krím elcsatolása előtt mintegy 12 000 fővel tevékenykedett, 2014-ben a tengerészek mintegy 2/3-a átállt a szakadárok oldalára.⁴¹ Bevethető hadihajók száma kettő, amit mintegy 40 darab különböző támogató hajó egészít ki.

39 Weir Ukrainian tanks and armoured vehicles, English Russia, 2016. május. 11.
<http://englishrussia.com/2016/05/11/weird-ukrainian-tanks-and-armored-vehicles/>
Letöltve: 2016. november 14-én.

40 International Institute for Strategic Studies, Military Balance 2011; Radio Free Europe Radio Liberty: Ukraine diminishing airforce <http://www.rferl.org/a/27281577.html> Letöltve: 2016. november 14-én.
RUAG Schweiz AG, World Airforce 2015. Emmen, Switzerland, 8-10. oldal,
<https://d1fmezg7cekam.cloudfront.net/VPP/Global/Flight/-Airline%20Business/AB%20home/Edit/WorldAirForces2015.pdf> Letöltve: 2016. november 17-én.

41 Global Security, Ukrainian Navy.
<http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/vms.htm> Letöltve: 2016. november 14-én.

Az Oroszországi Föderáció és szövetségesei

Az Oroszországi Föderáció

Az orosz hadsereg jelenlegi állapotát nagymértékben meghatározzák a 2008-ban elkezdett, de teljesen végre nem hajtott haderőreform hatásai. A grúz–orosz háború tapasztalatai alapján, 2008-ban az Oroszországi Föderáció haderőreform végrehajtását határozta el, amelynek elemei kiterjedtek a haderő-struktúra valamennyi szegmensére.⁴²

Az Anatolij Szergyukov honvédelmi miniszter nevével fémjelzett haderőreform az orosz haderő technikai megújítását egy nyolcéves átfegyverzési ciklusban képzelte el. A fegyverzeti programokhoz esetenként valóban a 21. század követelményeinek is megfelelő fegyvereket, fegyverzeti rendszereket fejlesztettek ki, ugyanakkor ezen eszközök szériagyártásának beindítása – kevés kivételtől eltekintve – nem sikerült. A haderőreform végrehajtásának finanszírozására alapvetően a növekvő olajárakból származó bevételek, valamint a növekvő volumenű fegyvereladások biztosították volna a fedezetet.

Az ambiciózus program azonban nem számolt több tényezővel. Az első az olajárak csökkenése miatti jelentős bevételkiesés és a világgazdasági hatások következtében fellépő pénzügyi zavarok. A második fő problémás terület az orosz hadiparnak a modern eszközök gyártásában megmutatkozó jelentős képességhiányai. A harmadik tényezőt az Ukrajna elleni agresszió miatt bevezetett amerikai, kanadai és európai uniós szankciók okozta gazdasági problémák jelentik. Mindezek eredőjeként, a látványos propaganda-bemutatókon demonstrált megújult katonai képességek mögött valójában továbbra is a hetvenes, nyolcvanas évek technikai színvonalán lévő, inkább mennyiségi, mintsem minőségi mutatókkal rendelkező haderő húzódik meg. Ehhez az is hozzájárul, hogy a védelmi költségvetés 70%-át „nem az eredeti célokra fordítják”, azaz a korrupció csatornáin elszivárogoz.⁴³

A valódi haderőreformot végrehajtani kívánó és a hihetetlen korrupció felszámolásában jeleskedő, a civil életből jövő honvédelmi miniszter nagyon erős belső ellenállással találta magát szemben, elsősorban a tábornoki kar részéről. A reformok ellenzőinek végül sikerült magánéleti kilengésekre, problémákra hivatkozva eltávolíttatni a minisztert, és helyére Szergej Sojgu tábornokot nevezte ki Putyin.⁴⁴

42 Közismert tény, hogy az orosz–grúz háború az orosz erők kiütéses győzelmével zárult, ugyanakkor az már kevésbé ismert, hogy Oroszország kénytelen volt szembenézni haderejének valós állapotával, a gyenge harcásztsági és bevetetőségi mutatókkal, a technikai eszközhiányokkal és alacsony minőségi mutatókkal. Mindezen problémák orvoslására egy átfogó haderőreformot indítottak el. Ariel Cohen, Robert E. Hamilton: *The Russian military and Georgia war: Lessons and implications*, Strategic Studies Institute, Carlisle, PA, USA 2011. június, 50-51. oldal.
<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub1069.pdf> Letöltve: 2016. november 19-én.

43 Blank, Steven & Weitz, Richard: *The Russian Military Today and Tomorrow - Essays in Memory of Mary Fitzgerald*. US Army War College Strategic Studies Institute, Carlisle. 152–153. oldal.
http://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/795/20100630_-_blank_-_the_russian_military_camera-ready_proof_to_printer.pdf Letöltve: 2016. november 14-én.

44 BBC News, 2012. november 06. Russian defence minister Anatoly Serdyukov fired by Putin.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-20218216> Letöltve: 2016. november 14-én.

Az új miniszter alatt a reformfolyamat megtorpant, számos reformértékű intézkedést visszavontak.⁴⁵ A haderőreform jobbára a nukleáris csapásmérő eszközök területén, itt is főleg a rakétaeszközök terén mutat fel jelentősebb eredményeket. Nyilvánvaló, hogy a hadászati triász modernizálása nélkül a hatvanas évek retorikájára emlékeztető, nukleáris csapással fenyegető orosz megnyilatkozások csupán üres szövegeknek hatnak a nyugati világ vezetői számára.⁴⁶

Az orosz szárazföldi haderő jelenleg mintegy 320 000 főből áll, amelyet 170 000 fős belső védelmi erő egészít ki. A légi szállítású csapatok létszáma 35 000, a tengerészgyalogságé 10 000 fő. A szárazföldi csapatok fő ütőerejét a kb. 22 000 harckocsi jelenti, melynek csaknem a fele T-72-es típus. Rendelkeznek továbbá T-80-as, T-64-es és T-62-es harckocsikkal. A modern harckocsinak számító T-90-es típusból mintegy 4–500 darab áll rendelkezésre, amelyet a 2015-ben bemutatott, kb. 40 darab T-14 Armata harckocsi egészít ki.⁴⁷ Az orosz szárazföldi haderő nagymennyiségű gyalogsági harcjárművel (kb. 26 000 darab), páncélozott harcjárművel (kb. 20 000), és tüzérségi eszközzel rendelkezik (mintegy 4700 darab önjáró és 10 000 darab vontatott eszköz, valamint 2600 darab rakéta sorozatvető).

Néhány adat az orosz légierőről. A rendelkezésre álló adatok alapján a repülőgépek száma 3040–3150 darab lehet.⁴⁸ A korábbi hadsereg–hadosztály–ezred szervezeti felépítést 2009-ben átalakították és 4 légi műveleti parancsnokságot hoztak létre. A légierő géptípusainak zömét – a bemutatókon szereplő modern eszközök (lopakodók) ellenére – kevésbé korszerű típusok (Mig-29, Mig-31, Szu-27) képezik.

A haditengerészet létszáma 130 000 fő. 2012-ben Vlagyimir Putyin 51 hadihajó és 24 tengeralattjáró 2020-ig történő megépítését jelentette be.⁴⁹ Az Északi Flotta (az egyetlen, amely szabad kijárással rendelkezik a világtengerekre) modernizációs kényszere⁵⁰ miatt bejelentett program az olajbevételek megcsappanása miatt jelentős késedelmet fog szenvedni.

45 Steven Blank and Richard Weitz: *The Russian Military Today and Tomorrow - Essays in Memory of Mary Fitzgerald*. US Army War College Strategic Studies Institute, 2010: Carlisle. 182–183. oldal. http://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/795/20100630_-_blank_-_the_russian_military_camera_ready_proof_to_printer.pdf Letöltve: 2016. november 17-én.

46 Mint ismeretes, Oroszország 2003-ban és 2007-ben olyan szimulációs hadgyakorlatokat vezetett le, amelyekben Diego Garcia és Guantanamo ellen hajtottak végre nukleáris csapásokat. (<https://news.usni.org/-/2016/06/28/arms-expert-russia-quick-threaten-nuclear-strikes-regional-conflicts>) Letöltve: 2016. november 14-én. Továbbá Putyin az utóbbi időben több beszédében is nukleáris csapással fenyegette meg a nyugati államokat (2016. június 14-ei, 21-ei, Kremlben tartott sajtótájékoztatók). Ezen felül hadgyakorlatokat vezettek le a mobil hadászati nukleáris csapásmérő eszközök aktiválására, valamint Moszkva kiürítésére. Henry Holloway: *Nuclear war threat: Vladimir Putin carries out missile launch drills on Russian border*, Daily Star, 2016. július 12. <http://www.dailystar.co.uk/news/latest-news/529438/Nuclear-War-Vladimir-Putin-Russia-World-War-3-Missile-ICBM-Nuke-NATO-conflict> Letöltve: 2016. november 12-én.

47 International Institute for Strategic Studies: *The Military Balance 2016*. The annual assessment of global military capabilities and defence economics, ISBN: 9781857438352, 2016. február 09. 164–165. oldal.

48 International Institute for Strategic Studies: *The Military Balance 2014*, p.186. oldal.

49 Russia Today Bid for naval dominance: Russia significantly boosts nuclear fleet, 2012. július 30. <https://www.rt.com/news/russia-navy-nuclear-submarine-fleet-450/> Letöltve: 2016. november 17-én.

50 2008-ban az orosz haditengerészet 44 atommeghajtású tengeralattjárójából 24 volt hadrafogható, az 56 felszíni hadihajójából 37 volt működőképes. Adatok Heather A. Conley, Caroline Rohloff: *The new ice curtain*, 2015 augusztus, Center for Strategic Studies Rowman and Littlefield, New York USA. ISBN 978-1-4422-5883-9 69. oldal.

A szeparatisták katonai erői

A két szeparatista államalakulat, a „Luhanszki Népköztársaság” és a „Donyecki Népköztársaság” katonai erőinek jellemzésére kevés megbízható forrás áll rendelkezésre. A helyzetet az is bonyolítja, hogy az ún. orosz önkéntesek számáról csupán becsléseket ismerünk. Ezen felül jelentős számú oroszbarát csecsen is harcol a szeparatisták oldalán. A lengyel, oszét, görög, bolgár és szerb fegyveresek mellett sajnos, bizonyítottan, egy magyar alakulat is harcol a szeparatisták oldalán, a „Szent István Légio”.⁵¹

Itt kell megemlíteni az orosz újfasiszta mozgalom, az ún. „Orosz Nemzeti Egység” önkénteseit is.⁵² A két *de facto* létező állam természetesen nem, vagy hamis adatokat közöl saját fegyveres erőit illetően. A szakadár államalakulatok „Novorosszija Egyesített Fegyveres Erői” néven közös haderőt is felállítottak, amely azonban csak a fegyveres erők egy bizonyos része felett diszponál. Fő erőit a „Donyecki Népi Milícia” és a „Luhanszki Népi Milícia” alkotják. A két népi milíción kívül önálló katonai alakulatok is részei az egyesített fegyveres erőknek. Oroszország jelentős erőfeszítéseket tesz az egységes vezetési struktúra kialakítása érdekében, azonban ennek a törekvésnek a helyi vezetők egy része ellenáll.

A rendelkezésre álló információk alapján a közös haderő létszáma mintegy 45–50 000 főre tehető, ennek nagyobb részét a Donyecki Népi Milícia teszi ki kb. 30 000 fővel. A milícia közös parancsnokság alá nem tartozó erőinek létszáma a becslések szerint mintegy 2000 fő. A Luhanszki Népi Milícia esetében a közös parancsnokság alá nem tartozó erők létszáma jóval nagyobb. A mintegy 10 000 főt számláló három kozák alakulat mellett különböző országokból érkezett önkéntesek is jelen vannak, ezek létszáma 5–600 fő lehet. A katonai szervezetek megnevezése legtöbbször nem takarja a szervezet valódi nagyságát.

A harcászati eszközeik tekintetében is csupán becslések állnak rendelkezésre. Ezek alapján mintegy 500–600 harckocsival és 1000–1200 harcjárművel rendelkeznek, a tüzérségi eszközeik száma 400–450 lehet. A harckocsik domináló típusai a T-72 és a T-64 különböző változatai. A gyalogsági harcjárművek tekintetében főleg a BMP-1, BMP-2, BMD-1, BMD-2 típusok a jellemzőek, de van néhány BTR-82AM is. A páncélozott szállító harcjárműveknél a BTR-70 és BTR-80 mellett az MTLB és ennek módosított változatai a jellemzőek.

Propaganda-háború, információs hadviselés

Először egyértelműen Oroszország részéről bontankozott ki az orosz ajkú lakosságra még mindig erőteljesen ható, propagandaelemeket alkalmazó, nagyszabású média-kampány. Ennek a célja – a Krím-félsziget és Novorosszija elcsatolásának támogatása

51 Ez a kárpátaljai és magyarországi magyarokból álló alakulat Kárpátalja függetlenségének eszméjéért küzd az ukránok ellen. 2014. június 01. <http://archive.ec/Ehs7k> Letöltve: 2016. november 17-én.

52 Az orosz neonáci mozgalom eredeti teljes neve: Всероссийское общественное патриотическое движение („Русское Национальное Единство”). http://www.liveleak.com/view?i=e32_1410035434&-comments=1 Letöltve: 2016. november 14-én illetve Walter Laqueur: *Fascism: Past, Present, Future*, Oxford University Press, UK. 1996. ISBN 0-19-50945-7, 189–190. oldal.

mellett – az ukrainai politikai helyzet destabilizálása volt. Ennek érdekében meg kívánták ingatni az ukrán központi állami intézmények és a vezetés iránti bizalmat, a központi kormányzatot pszichológiai nyomás alá akarták helyezni, megosztani az ukrán társadalmat etnikai és regionális törésvonalak mentén. A másik fő cél a nemzetközi közösség megtévesztése volt úgy, hogy a felelősséget az ukránokra hárítsák és ezzel a nemzetközi támogatottságot Ukrajna irányába csökkentsék, a vezető nyugati hatalmakat elbizonytalanítsák. Végül, de nem utolsó sorban a célok között szerepelt a putyini politika oroszországi támogatottságának növelése, Putyinnak, mint nagy állami vezetőnek a bemutatása is. Ehhez az orosz információs hadviseléshez csatlakozott a két szakadár „állam” orosz pénzen és orosz média-szakértők bevonásával folytatott saját propagandája.

Az írott és elektronikus médiában használt propaganda-elemeket kiterjesztették a szociális média (Twitter, Facebook stb.) világára is. Így egy meglehetősen hatékony médiahadjárat bontakozott ki Ukrajna és a kijevi kormány ellen, amire kezdetben az ukránoknak nem volt válasza.⁵³ Ukrajna részről 2014-ben és 2015 első felében a határozott információs hadviselés helyett a békeidőkre jellemző banális újságírás és információterjesztés folyt.

Az orosz információs hadviselés a lakosság nem túlságosan művelt, iskolázatlan rétegeit célozta meg. A felhasznált propaganda ideológiai elemei és üzenetei a következők voltak:

- A megindított háború igazságos honvédő háború az ukrán megszállás ellen (utalás a II. világháború során alkalmazott Nagy Honvédő Háború kifejezésre).
- Az ellenség fasiszta (amit a *Pravij Szektor* nevet viselő szélsőjobboldali párt tevékenysége jelentősen megkönnyített).
- Oroszország megvéd minket a gonosz Nyugat és vezető hatalma, az Egyesült Államok ellen.
- „Hatalmat a népnek!” (típusú a kommunista jelszavak még mindig hatnak).
- Az orosz, a belorusz és az ukrán nép testvérek.
- Az antikommunizmus és az antiszovjetizmus egyenlő a faszizmussal.

A propaganda-hadjárat céljaira felhasználták az írott és elektronikus média minden elemét. A következő oldalon lévő ábra az alkalmazott plakátokat mutatja be.

Az orosz információs hadviselésen belül a kemény katonai propaganda a következő elemekre épült:

- félelemgenerálás és szorongáskeltés;
- hazugságokkal való befolyásolás, ezen belül is az ellenség ördögi ábrázolása;
- kemény beállítások alkalmazása, azaz a videofilmekben kegyetlenkedések, lefejezések, halott gyerekek, haldokló civilek, a háború borzalmainak a valóságot messzemenően eltúlzó bemutatása.

53 Julia Davis: What are some examples of contemporary Russian propaganda? 2014. július 13. <https://www.quora.com/What-are-some-examples-of-contemporary-Russian-propaganda>
Letöltve: 2016. november 14-én.

5. ábra.
Orosz és szeparatista plakátok⁵⁴

Oroszország az információs hadviselés során gyakorlatilag a civilizált világ fő fegyverét, a szólásszabadságot használta fel. Határozottan és tömegesen aknázták ki az internet és a szociális média nyújtotta lehetőségeket, ahol büntetlenül és szabadon terjeszthették anyagaikat. Az információs hadviselés céljaira felhasználták az Orosz Ortodox Egyház mellett a külföldi ún. Orosz Kulturális Központokat is, melyekből mintegy 90 található a világ különböző országaiban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2000 Plutonium Management and Disposition Agreement, Fact Sheet, Office of the Spokesman Washington, DC April 13, 2010, letöltve a <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2010/04/140097.htm> honlapról
- Jonathan Marcus: Russia and the West: Where did it all go wrong? BBC, 2016. október 17. Letöltve a <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37658286> honlapról
- Dmitri Trenin (4 March 2014). „Welcome to Cold War II”. Foreign Policy. Graham Holdings. Letöltve a <http://foreignpolicy.com/2014/03/04/welcome-to-cold-war-ii/> honlapról
- Powell, Bill. „A New Cold War, Yes. But It’s With China, Not Russia”. Newsweek.com. Newsweek. Letöltve a <http://europa.newweek.com/us-china-cold-war-327551?rm=eu> honlapról
- Deutsche Sicherheitskreise: Bis zu 50.000 Tote. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2015. február 08., letöltve a <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/ukraine-sicherheitskreise-bis-zu-50-000-tote-13416132.html> honlapról

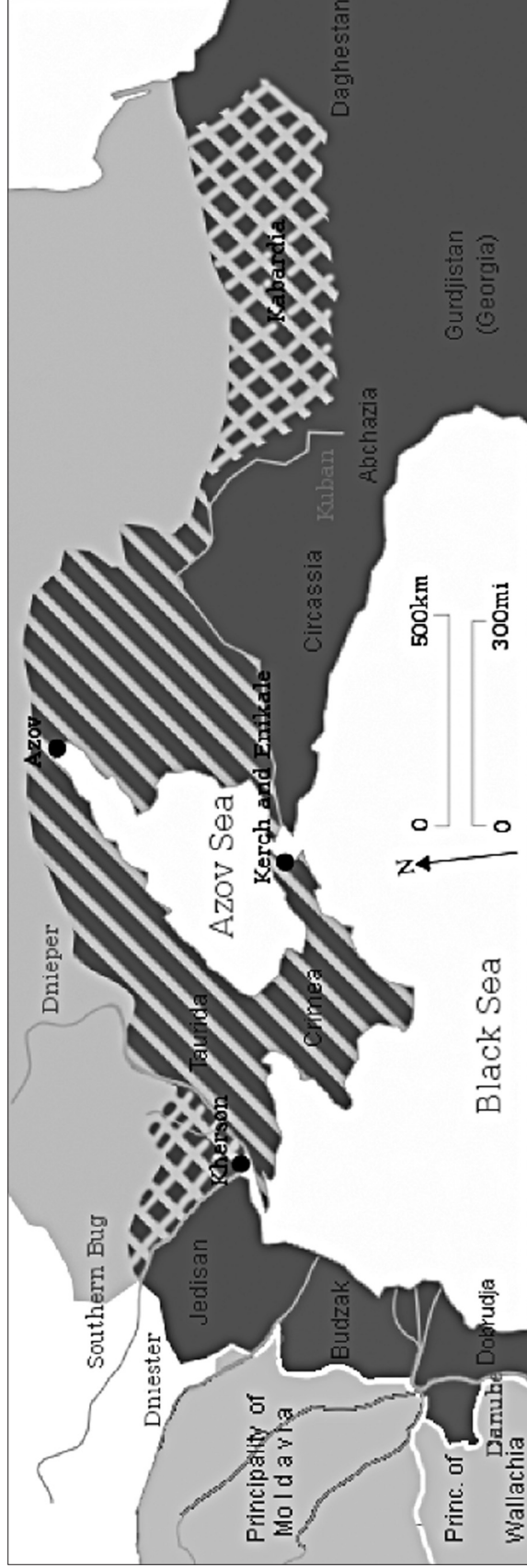
54 Marcel H. van Harpen: Putin’s propaganda machine. Rowman and Littlefield, Maryland, USA. 2016. ISBN-13: 978-1442253612 80-85. oldal.

- Hélène Carrère D'Encausse: II. Katalin. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006, ISBN 963-07-8109-3,
- Olga Rudenkó: Kharkiv settles down, while pro-Russian separatists still hold buildings in Luhansk, Donetsk. Kiev Post 2014. április 08. Letöltve a <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/kharkiv-settles-down-while-pro-russian-separatists-still-hold-buildings-in-luhansk-donetsk-342517.html> honlapról
- Laura Smith-Spark; Kellie Morgan: "Ukraine unrest will be resolved by force or talks in 48 hours, minister says" letöltve a <http://edition.cnn.com/2014/04/09/world/europe/ukraine-crisis/index.html> honlapról
- Sudár István: Az ukrán válság összefoglalása. ATLASZ, 2014. 7. 21. Letöltve a http://azatlasz.hu/2014/07/az_ukran_valsag_osszefoglalasa honlapról
- Julian E. Barnes and Gordon Lubold: Russia Builds Up Army Near Ukraine Border. The Wall Street Journal, 2016. augusztus 19., letöltve a <http://www.wsj.com/articles/russia-builds-up-army-near-ukraine-border-1471537008> honlapról
- Andrew Rettman: Sanctions have little impact on Russia in 2016. US says, EU observer, 2016. január 13. Letöltve a <https://euobserver.com/foreign/131812> honlapról
- Michael Birnbaum: How to understand Putin's jaw-droopingly high approval ratings. The Washington Post, 2016. március 06. letöltve a https://www.washingtonpost.com/world/europe/-how-to-understand-putins-jaw-droopingly-high-approval-ratings/2016/03/05/17f5d8f2-d5ba-11e5-a65b-587e721fb231_story.html honlapról
- Michael Kahn and Nina Chestney: Black Sea gas bonanza remains elusive. Reuters, Business News, Analysis, 2013. október 24. Letöltve a <http://www.reuters.com/article/us-blacksea-gas-analysis-idUSBRE99N0PK-20131024> honlapról
- John Hudson: US Today publishes map of Ukraine without Crimea. Foreign Policy 2015. február 10. letöltve a <http://foreignpolicy.com/2015/02/10/usa-today-publishes-map-of-ukraine-without-crimea/> honlapról
- William J Broad: In taking Crimea Putin gains a sea of fuel reserves. The New York Times, 2014. május 14. Letöltve a http://www.nytimes.com/2014/05/18/world/europe/in-taking-crimea-putin-gains-a-sea-of-fuel-reserves.html?_r=0 honlapról
- Steven J. Zaloga: Armed Forces in Ukraine. Jane's Intelligence Review, March 1992, letöltve a [http://www.research.omicsgroup.org/index.php/Air_Army_\(Soviet_Union\)](http://www.research.omicsgroup.org/index.php/Air_Army_(Soviet_Union)) honlapról
- Minnie Chan: Liaoning Aircraft Carrier. South China Morning Post 2015 január 19. Letöltve a <http://www.scmp.com/news/china/article/1681755/how-xu-zengping-became-middleman-chinas-deal-buy-liaoning> honlapról
- Taras Kuzio: Oligarchs wield power in Ukrainian politics. Eurasia Daily Monitor Volume: 5, Issue: 125. 2008. július 1., The Jamestown Foundation, Global research and analysis, Washington D.C. USA. Letöltve a <https://jamestown.org/program/oligarchs-wield-power-in-ukrainian-politics/> honlapról
- Igor Peyic: Kiev's volunteer battalions in the Donbass Conflict. South Front, 2016. május 10. letöltve a <https://southfront.org/kievs-volunteer-battalions-in-the-donbass-conflict/> honlapról
- Interfax 2014. augusztus 19: Over 1,000 criminal inquiries into Ukrainian draft evasion. Letöltve a <http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=529597> honlapról.
- Andrey Soyustov: Ukraine's armed forces 2016, South Front 2016. január 13., letöltve a <https://southfront.org/ukraines-armed-forces-2016/> honlapról
- Global Security: Ukrainian Military Doctrine, letöltve a <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/-doctrine.htm> honlapról
- Oleksandr Turchynov: Ukraine to see three waves of mobilization in 2015. Kyiv Post, 2014. december 22., letöltve a <https://www.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/turchynov-ukraine-to-see-three-waves-of-mobilization-in-2015-375869.html> honlapról
- Brian Whitmore: „Putin's Growing Threat Next Door“. The Atlantic. 2013. december 06. Letöltve a <http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/12/ukraines-threat-to-putin/282103/>
- Weird Ukrainian tanks and armoured vehicles. English Russia, 2016. május. 11. Letöltve a <http://englishrussia.com/2016/05/11/weird-ukrainian-tanks-and-armored-vehicles/> honlapról
- Ukraine's Foreign Legion: Americans and Georgians officially serving in Donbas (UPDATED). Ukraine Today, 2016. április 6. Letöltve a <http://uatoday.tv/politics/ukraine-s-foreign-legend-the-americans-and-georgians-officially-serving-in-the-donbas-623700.html> honlapról

- Global Security, Ukrainian Navy. Letöltve a <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/vms.htm> honlapról
- Steven Blank and Richard Weitz: „The Russian Military Today and Tomorrow - Essays in Memory of Mary Fitzgerald”. US Army War College Strategic Studies Institute, 2010: Carlisle. Letöltve a http://www.hudson.org/content/researchattachments/attachment/795/20100630_-_blank_-_the_russian_military_camera-ready_proof_to_printer.pdf honlapról
- Henry Holloway: Nuclear war threat: Vladimir Putin carries out missile launch drills on Russian border, Daily Star, 2016. július 12. Letöltve a <http://www.dailystar.com.uk/news/latest-news/529438/Nuclear-War-Vladimir-Putin-Russia-World-War-3-Missile-ICBM-Nuke-NATO-conflict> honlapról
- International Institute for Strategic Studies: The Military Balance 2016. The annual assessment of global military capabilities and defence economics, ISBN: 9781857438352, 2016. február 09.
- International Institute for Strategic Studies: The Military Balance 2014.
- Russia Today Bid for naval dominance: Russia significantly boosts nuclear fleet, 2012. július 30. Letöltve a <https://www.rt.com/news/russia-navy-nuclear-submarine-fleet-450/> honlapról
- Гецко вместе с хашистами „Йоббика“ создают террористическую организацию „Легион святого Иштвана“. Анонс Закарпаття. (Anonc Zakarpatija), 2014. június 1. Letöltve a <http://archive.ec/Ehs7k> honlapról
- Walter Laqueur: Fascism: Past, Present, Future. Oxford University Press, UK. 1996. ISBN 0-19-50945-7.
- Marcel H. van Harpen: Putin's propaganda machine. Rowman and Littlefield, Maryland, USA. 2016. ISBN-13: 978-1442253612
- Cristopher Harras: Pro-Russian Forces Enter Donetsk Airport As Ukrainian Military Loses Ground. International Business Times. 2015. január 14., Letöltve a <http://www.ibtimes.com/pro-russian-forces-enter-donetsk-airport-ukrainian-military-loses-ground-1783636> honlapról
- Warsaw Summit Communiqué, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016, NATO Press Office, 2016 július 09. Varsó, Lengyelország. letöltve a http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm honlapról
- Frank G. Hoffman: Conflict of 21st Century: The rise of hybrid wars. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington Virginia, USA 2007. December. Letöltve a http://www.potomacinstitute.org/images/stories-publications/potomac_hybridwar_0108.pdf honlapról
- Tomolya János: A 34 napos izraeli-libanoni háború. Hadtudomány 2007. 1. 8. letöltve a http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/1/2007_1_8.pdf honlapról
- NATO Review Magazin: Hybrid war – does it even exist? Letöltve a <http://www.nato.int/docu/Review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/index.htm> honlapról
- Michael Kofman: Russian hybrid warfare and other dark arts, war on the Rocks, 2016. Március, letöltve a <http://warontherocks.com/2016/03/russian-hybrid-warfare-and-other-dark-arts/> honlapról
- Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. Külügyi és Gazdasági Intézet, KKI Tanulmányok, T-214/1 száma, Letöltve a <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf> honlapról
- Valerij Geraszimov: Cennozty nauki v predvigyenii (ЦЕННОСТЬ НАУКИ В ПРЕДВИДЕНИИ, magyarul: a tudomány jelentősége a haladásban) Megjelent a Voenno-promyshlennyi kur'er (Hadipari Hírek) 2015 március 05-i 8. évfolyam 476.szám. letöltve a http://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf honlapról
- OSCE Permanent Council Decision No. 1117. 21 March 2014, Deployment of an OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. Letöltve a <http://www.osce.org/pc/116747> honlapról

Novorosszija

1. számú melléklet

Az 1853–56-os krími háború következménye: a kockázott terület Oroszországhoz került, a csíkozott Krími Kánság elszakadt Törökországtól

Forrás:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%8E%D1%87%D1%83%D0%BA-%D0%9A%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B8%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80
Letöltve: 2016. november 14-én.